

skati iz vseh mogočih virov ter iz skrbnega opazovanja in posnemanja izkušenejših.

Težavna naloga pravilnega nastopanja v javnosti in komuniciranja ob posebnih dogodkih je še težja za tiste, ki morajo to početi v tujem jeziku in tujem okolju, bodisi kot prevajalci ali kot neposredni udeleženci ali celo akterji protokolarnih dogodkov. Golo znanje jezika je pri tem navadno veliko premalo, saj je prav pri protokolu treba poznati še druge navade in obvladati kulturne razlike v vseh njihovih odtenkih.

Zato je slovensko-angleški priročnik, ki je pred nami, praktična pridobitev, kakršnih v našem prostoru nimamo veliko. S spretno in izkušeno roko nas avtorica varno popelje mimo vseh tistih čeri, ki so na prvi pogled komaj opazne, vendar se ob njih lahko vsaj grdo poškodeuje, če že ne celo razbije ladjica, s katero smo se želeli odpeljati novim znanstvom in poslovnim uspehom naproti. Zanesljivo in na-

črtno nas vodi od prvih stikov po telefonu in dopisovanja do pravilnega osebnega predstavljanja in naprej do izpolnjevanja obrazcev, vodenja sestankov in sodelovanja na konferencah ter nazadnje do čisto protokolarnih dogodkov. Knjigo pa še posebej bogati, da ob tem v vsakem poglavju opozarja na razlike med slovenskim in angleškim načinom izražanja in daje vrsto drobnih koristnih napotkov. Poleg tega ponudi še ključne besede in besedne zveze, ki so v danih okoliščinah najprimernejše.

Prepričana sem, da bodo po tem priročniku radi segali ne le prevajalci, ampak veliko širši krog uporabnikov od poslovnežev in športnikov, ki jim je priročnik že po naslovu sodeč posebej namenjen, do vseh slovenskih popotnikov na tuje in vseh tistih, ki pri nas sprejemajo tujce in navezujejo stike v angleškem jeziku. Vsak bo v njem gotovo našel marsikaj koristnega tudi zase.

Olga Shrestha

Predstavljamo vam Davida Limona in knjigo Across Cultures

Preden vam zastavim neizogibno vprašanje, kdaj ste prišli v Slovenijo in kaj vas je pripeljalo k nam, predlagam, da nam poveste kaj o začetkih svojega poklicnega uveljavljanja v poučevanju in prevajanju. Kdaj in kje se je vse to začelo?

Sprva sem začel poučevati zato, ker sem si po diplomi želel pridobiti izkušnje z življenjem in delom v kateri od dežel tretjega sveta. Tako sem se znašel v neki podeželski srednji šoli za fante na severu Nigerije. Tam sem pre-

živel dve čudoviti leti, imel pa sem tudi to srečo, da sem lahko v tistem času temeljito prepotoval zahodno in severno Afriko – še posebej všeč mi je bila puščava Sahara – preden sem se vrnil v Britanijo.

Nato sem leto dni preživel v Manchesteru, kjer sem se na tamkajšnji univerzi pripravljajal za diplomo iz poučevanja angleščine v tujini, to pa je vključevalo tudi prakso iz poučevanja v Barceloni, zelo živahnem in vznemirljivem mestu. Moj študij se je bližal koncu, ko sem v

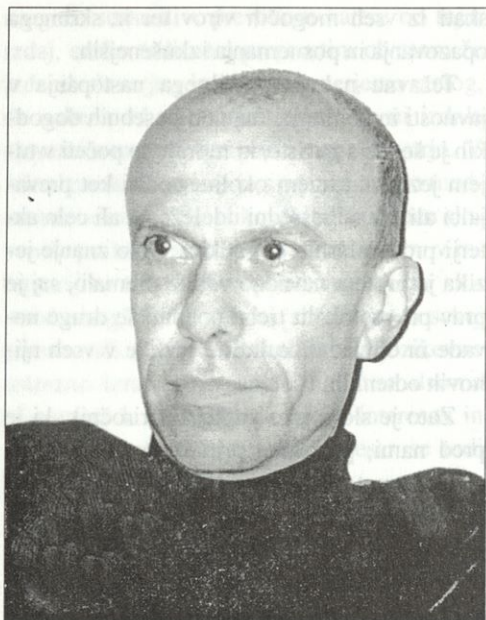
časopisu naletel na oglas Britanskega sveta, kjer so iskali lektorje angleščine za jugoslovanske univerze. Prijavil sem se, šel v London na pogovor in ponudili so mi mesto v Ljubljani, na Filozofski fakulteti. Tako sem se znašel tukaj, lahko bi rekli – skoraj po naključju.

To je bilo leta 1979, Tito je bil še zmeraj na oblasti, Jugoslavija pa je bila kljub očitnim gospodarskim težavam še vedno dokaj stabilna. Dežela me je prevzela in potoval sem po njej, kolikor se je le dalo. Všeč mi je bila Bosna in še posebej Sarajevo, pa Črna gora in dalmatinska obala. Tudi življenje v Ljubljani mi je ugajalo in tako sem stalno podaljševal svojo pogodbo še za nadaljnje leto ... Leta 1981 sem spoznal Majo, s katero sva se poročila leta 1983 – po tedanji »socialistični maniri« – na Magistratu. Po letu 1984 pogodbe nisem mogel več podaljšati, zato sva sklenila preizkusiti srečo v Britaniji. Čeprav nisva načrtovala, da bi morala nujno ostati tam, se je kljub temu zgodilo, da sva ostala kar 14 let.

Večino tega časa sem delal kot pisatelj in sestavljavec učbenikov in seminarskega gradiva, pri čemer sem uporabljal video in računalniško tehnologijo, zlasti pri komunikacijskih spretnostih in učenju jezikov (skupaj z nekaterimi večjimi projekti za EU). Sedem let sem tudi vodil manjšo multimedijsko družbo, dokler se nisem odločil izstopiti iz te divje tekme in se ponovno posvetiti poučevanju.

Kar zadeva prevajanje, je bil moj prvi prevod iz slovenščine – Cankarjeva novela – objavljen leta 1983. Poleg tega sem poučeval slušatelje prvega podiplomskega tečaja za prevajalce na Filozofski fakulteti, ki ga je organiziral Stanko Klinar. Ko sem izvedel, da se ustanavlja novi Oddelek za prevajanje in tolmačenje, sem si dejal: »To bi bilo nekaj zame!« In tako sem se znašel tu. Žalostno pa je, da se v času najinega pogovora naš oddelek še vedno bori za obstoj.

V Sloveniji človek lahko preživi, tudi če ne zna slovensko, vendar se morajo tisti, ki

želijo poučevati ali prevajati, prej ali slej lotiti učenja tega jezika. Kako ste se tega lotili vi?

Ko sem prvič prišel v Slovenijo, sem se udeležil kratkega tečaja pri Delavski univerzi, kjer sem se naučil ravno toliko, da sem se lahko za silo znašel. Seveda pa so vsi, ki sem jih spoznal, govorili tako dobro angleško, da sem imel le malo priložnosti, da svoje znanje uporabim v praksi. Jezika torej nisem kaj dosti uporabljal, dokler nisem začel živeti z Majo. Med seboj sva se sicer vselej pogovarjala v angleščini, vendar njeni starši tega jezika niso znali, zato sem se moral potruditi in začeti več govoriti slovensko. Bolj sistematično sem se lotil proučevanja tega jezika v času magistrskega študija iz jezikoslovja, ki sem ga končal leta 1987; tema mojega magistrskega dela je bila primerjalna raziskava glagolskega vida v slovenščini in angleščini. Tudi ko smo živeli v Britaniji, sem še naprej enkrat ali dvakrat na leto obiskoval Slovenijo in ob vsakem obisku je moje razumevanje jezika malce napredovalo.

Rekel bi, da sem se največ naučil ob branju

(časopisov in literature), žal pa moram priznati, da je moja sposobnost razumevanja veliko boljša kot sposobnost kreativnega izražanja: običajen pogovor mi ne dela težav, če pa je treba izraziti bolj zapleteno misel, je to včasih prava muka. Poleg tega seveda še vedno delam precej napak, zlasti pri končnicah sklonov (na to me ljudje zelo radi opozarjajo!). Nasprotno pa moja hčerka Anja, ki je bila marca stara deset let, po nekaj letih šolanja tukaj (sedaj obiskuje 4. razred na Osnovni šoli dr. Vita Kraigherja) govori skoraj neoporečno slovensko in to celo z ljubljanskim naglasom (rada tudi popravlja mojo slovenščino, posebej izgovarjavo!). Pravzaprav je eden od razlogov, da smo se leta 1998 vrnili v Ljubljano, ta, da smo želeli, da bi Anja obvladala oba jezika, to pa verjetno ne bi bilo možno, če bi ostali v Britaniji.

Prevajanje v tuj jezik je ne le vprašljivo, temveč tudi zelo zahtevno opravilo; brez pomoči domačega govornca smo tako rekoč izgubljeni. Kaj menite o vlogi jezikovnega lektorja: je to mukotrpno opravilo ali izkušnja, ki poplača vloženi trud?

Zadnje čase se ne ukvarjam prav veliko z lektoriranjem jezika, deloma zaradi pomanjkanja časa, deloma pa zato, ker me to delo kaj preveč ne veseli. Zdi se mi, da moraš, če želiš delo res dobro opraviti, primerjati prevod z izvirnikom in prej ali slej začneš premišljevati, kako bi to sam prevedel. Prevajanje ne vzame kaj prida več časa, daje pa občutek večjega zadovoljstva in je seveda veliko bolje plačano. Pozitivna plat lektorskega dela je v tem, da na ta način spoznavam težave, ki jih imajo prevajalci pri prevajanju iz slovenščine v angleščino.

Zdi se, da je vaše poklicno delo razdeljeno na dve področji: poučevanje in prevajanje. Se ti dve dejavnosti medsebojno dopolnjujeta in katera od obeh igra v vašem življenju pomembnejšo vlogo?

Ti dejavnosti se medsebojno dobro dopol-

njujeta, saj navsezadnje poučujem študente prevajalstva, tu pa so poleg teoretičnega znanja pomembne tudi praktične izkušnje na področju, s katerim se ukvarjaš.

In če se sedaj vrneva k vašemu prevajalskemu delu, vam je morda katero od besedil ostalo v spominu kot posebno težko, zanimivo ali pomembno?

Najtežji so seveda tisti prevodi, pri katerih izvirnik ni jasen ali pa je na dolgo in široko malo povedanega. Prepričan sem, da vsi vaši bralci dobro vedo, kaj imam v mislih. Menim pa, da lahko prevajanje skoraj vsakega besedila brez izjeme ponudi prevajalcu ustvarjalno zadovoljstvo, tudi če besedilo samo po sebi ni posebno zanimivo. Vselej je to intelektualni izziv in vedno občutim veselje, kadar najdem tiste prave besede, ki najbolje izrazijo kako misel (to je malo podobno reševanju križank). Kar zadeva najzanimivejši prevod, se spominjam dveh daljših del, ki sem ju opravil za Slovenski etnografski muzej v zadnjih dveh letih: eno za razstavo »Ljubezen je v zraku«, drugo za publikacijo »Poslikane panjske končnice«; to me je čisto prevzelo, delno zato, ker sem se veliko naučil o življenju na slovenskem podeželju v preteklosti, delno pa tudi zato, ker sem spoznal veliko angleških izrazov, povezanih s kmečkimi običaji, ki jih prej nisem poznal.

Če primerjate poučevanje v okviru rednega dodiplomskega programa na Oddelku za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti in predavanja na seminarjih za prevajalce, katera od obeh dejavnosti vam daje večje poklicno zadovoljstvo?

Če rečem, da oboje počnem z enakim veseljem, le da iz različnih razlogov, se s tem ne poskušam diplomatsko izogniti odgovoru. Ob poučevanju na fakulteti prihajam v stik z mlajšo generacijo; to je pozitivno in me neprestano sili k iskanju še boljših in jasnejših načinov za pojasnjevanje in predstavljanje zamisli. S študenti se tudi veliko smejemo – me-

nim namreč, da bi učenje moralo biti zabavno. Na seminarjih pa imaš seveda opravka z izkušenimi prevajalci, zato je to manj predvidljivo – nikoli ne veš, kakšna vprašanja se bodo pojavila, torej moraš biti ves čas »na preži«. Zanimivo je tudi prisluhniti resničnim problemom, s katerimi se spoprijemajo prevajalci pri svojem delu.

Uspešno in učinkovito poučevanje jezika je zelo odvisno od ustreznih in do uporabnika prijaznih učbenikov. Kaj, če teh ni na razpolago? Se lotite pisanja kar sami?

Že vse odkar sem se začel ukvarjati s poučevanjem, mi je bilo v veselje, da sem ustvarjal svoje učno gradivo in se nisem nikoli strogo držal kakega določenega učbenika. Ko sem prvič poučeval v Ljubljani, sem napisal knjigo »Themes in English« in nekatere lektorce so jo uporabljale še vrsto let. Tudi kasneje, ko sem nadaljeval poklicno pot v Britaniji, mi je pisanje učbenikov pomenilo večje ustvarjalno zadovoljstvo kot katerakoli druga plat mojega strokovnega dela.

Vaša najnovejša knjiga »Across Cultures« je tik pred izidom. Nam lahko poveste o njej kaj več? Kje ste našli navdih zanjo in komu bo najbolj koristila?

Aprila 1999 so me povabili, da bi predaval na dvodnevem seminarju »Developing English – Slovene Intercultural Communication«, ki sta ga pripravila Zavod RS za šolstvo in Britanski svet. Seminar mi je pomagala voditi prof. Nada Šabec z mariborske univerze. Dobro sva opravila in po seminarju je Nada rekla: »Midva bi morala napisati knjigo o tem.« »Zakaj pa ne,« sem odvrnil, vendar nisem pričakoval, da se bo iz te zamisli izcimilo kaj več. Ko sem tako razmišljal, seveda nisem upošteval Nadine odločne podjetnosti v slogu »Just do it!«, ki se je je »nalezla« med dolgotrajnim bivanjem v Ameriki. Kmalu je priskrbelo priporočilo Zavoda in se dogovorila z založnikom (Založba Obzorja). Do konca leta 1999 sva zbrala gradivo, večino pisanja pa sva

opravila v prvi polovici lanskega leta. Po tem se je začel dolgotrajen postopek izbire ustreznega formata, zbiranja citatov, fotografij, idej za risbe itd.

Glavno izhodišče za knjigo je bila zamisel, da je prvi pogoj za razumevanje in pravilno uporabo drugega jezika poznavanje družbenih norm in kulturoloških postavk, ki določajo njegovo rabo. Še več, veliko naših zaznav in ugotovitev je vezanih na našo kulturo: nagibamo se k temu, da druge kulture vidimo (pogosto izkrivljeno) skozi prizmo svoje lastne kulture. Da bi se torej lahko uspešno seznanili z drugo kulturo in se naučili jezika, ki ga uporabljajo, moramo najprej temeljito razumeti svojo kulturo. Knjigo bi lahko opisali tudi kot priročnik, ki bralce opozarja na možne pasti v medkulturni komunikaciji in jim pomaga boljše razumeti britansko in ameriško angleščino.

Knjiga je razdeljena v dva dela: prvi se ukvarja z razmerjem med jezikom in kulturo v najširšem pomenu besede, drugi del pa z vprašanji kulture in družbe. V prvem delu so predstavljeni različni načini, na katere se osnovne kulturne vrednote neke družbe izražajo v jeziku, podrobno pa so obravnavana tudi najpogostejše uporabljena govorna dejanja, ki so pomembna za ustrezno medkulturno komunikacijo. Drugi del je osredotočen na obravnavo širših kulturnih in družbenih vsebin, kot so pojmi časa in prostora, družinskih vrednot, medosebnih odnosov, delovne etike, splošnih prepričanj in praznovanja, praznikov in praznovanj, oblik družabnega življenja ter pivskih in prehranjevalnih navad. Obsežno poglavje je posvečeno izobraževanju kot tisti družbeni instituciji, s katero imamo vsi neposredne izkušnje in ki ima verjetno tudi najbolj neposreden in odločujoč vpliv na naše življenje.

Najin namen je bil napisati koristno in zanimivo knjigo, ki bi bila hkrati prijetna za branje. Mislim, da bo koristila vsem, ki se ukvarjajo s prevajanjem ali tolmačenjem med slo-

venščino in angleščino in ki jih zanima kaj več kot le »zunanja oblika«. Z orisom najpomembnejših oziroma najbolj izstopajočih značilnosti britanske in ameriške kulture v primerjavi z značilnostmi slovenske kulture sva želela poudariti podobnosti in tudi razlike ter pomen poznavanja kulture za uspešno komuniciranje. Upam, da bo to navedlo bralce k bolj poglobljenemu razmišljanju o povezavi med kulturo in jezikom in da bodo z veseljem odkrivali kompleksnost (zapletenost) vzorcev, ki so podlaga jezikovne rabe. Knjiga ne raziskuje prevajalskih vprašanj kot takih, mislim pa, da bo prevajalcem in tolmačem, »posredovalcem« med različnimi kulturami, kljub vsemu v pomoč.

Pisatelji pogosto ugotavljajo, da po dolgo pričakovani objavi svojega dela nenadoma začutijo v sebi nekakšno praznino ... Ste vi morda za to, da bi premagali ta občutek, že začeli načrtovati kakšno novo dejavnost v tej smeri?

Moram priznati, da občutim prej olajšanje kot praznino, res pa je, da se občutku nekakšnega »padca« ne da izogniti – ko je zadeva končana, me ne zanima več. Odkar sem se nehal ukvarjati s to knjigo, sem napisal že nekaj člankov, načrtujem pa jih še več, vendar bo v prihodnjem letu ali dveh vse moje pisanje v glavnem osredotočeno na izdelavo doktorske disertacije. Temo sem si že izbral (v zvezi s prevajanjem) in tudi gradivo imam že zbrano, najti pa moram čas, da vse te zamisli spravim na papir.

Kaj menite o bodočnosti prevajalskega poklica v Sloveniji? Ali lahko sedanji izobraževalni programi zagotovijo dovolj usposobljenih prevajalcev in tolmačev, da bodo kos naraščajočemu povpraševanju po teh storitvah?

Opaziti je, da je veliko storjenega pri izobraževanju že formiranih prevajalcev v sklopu seminarjev znotraj DZTPS in tistih, ki jih pripravlja OST. Seveda pa to ne daje odgovora na vprašanje, od kod bodo prišli vsi tisti novi prevajalci in tolmači (zlasti slednji), po katerih je povpraševanje v EU izredno veliko. Na žalost Oddelek za prevajanje in tolmačenje pri Univerzi in tudi drugod ni dobil podpore, ki si jo zasluži. Prav tako kot prevajalstva kot poklica ne jemljemo dovolj resno, se nam prevajalstvo kot predmet v programu izobraževanja ne zdi dovolj »akademsko«. Bojim pa se, da se bo brez uspešnega univerzitetnega programa znižal standard v tej dejavnosti, saj vse večji delež prevodov opravijo ljudje, ki nimajo potrebnega znanja in izkušenj (in so hkrati verjetno pripravljeni delati po nižjih tarifah). To seveda nikomur od nas ne koristi, saj bo treba za dvig ugleda prevajalstva kot stroke in tudi študijskega področja še veliko postoriti. Nujen korak v tej smeri je, da prevajalci in tolmači postanejo samozavestnejši in odločnejši. Bodimo odkriti: njihova vloga je odločilnega pomena za uspeh celotnega projekta EU. Evropa preprosto ne bi mogla delovati brez bralcev *Mostov* in njim podobnih v drugih deželah.